

lade sig gøre at trække vigtige og interessante linjer i de næste 25 år af Frederikshavns historie. Man kan gætte på, at det er arbejdsgiveren – byrådet – der har ønsket det sådan for ikke at løbe nogen risiko for at træde nulevende over tærerne. Men det bliver en alt for tynd afslutning. Bogen, der ellers bringer nok af tabeller, fører ikke engang statistikkerne ajour.

Frederikshavnshistorien er et godt og solidt stykke arbejde. Det kommer også frem ved en gennemgang af kildefortegnelsen og det udførlige noteapparat. Det store arkivalske stof er godt udnyttet, det gælder særlig materialet i det nørrejyske landsarkiv, i mindre grad Rigsarkivet, hvor der i centraladministrationens arkiver vil være mere at hente. Men man undrer sig over, så lidt stof, der er fremdraget i de nuværende arkiver i Frederikshavn, bl. a. synes byrådets forhandlingsprotokol for de sidste årtier ikke benyttet. Der savnes iøvrigt oplysning om forholdet til oplandskommunerne og nabokøbstæderne Skagen, Hjørring og Sæby; i den henseende virker fremstillingen lidt for isoleret, mens der som allerede nævnt ellers nok er perspektiv i bogen. Sprogbehandlingen er sober og saglig, men jeg vil ikke sige engagerende. Billedstoffet er virkelig imponerende, vel noget nær det bedste, der er set i en købstadshistorie, men billedreproduktionen er ikke altid lige god.

Paul G. Ørberg

Købstadens dagligliv i nyere tid

VERNER BRUHN: *ESBJERG – BY OG BORGER. DAGLIGLIV VED ÅRHUNDREDSKIFTET OG I TREDIVERNE. Udgivet af Esbjerg og Omegns Sparekasse. I kommission hos Engers Hansens Boghandel. Esbjerg 1972. 277 s. Indb. 38,50 kr.*

Et jubilæumsskrift var i gamle dage et historisk arbejde om en virksomhed, en institution eller en by, som fyldte et rundt år. Jubilarens liv fra tilblivelsen til det runde år blev skildret i tekst og billeder, biografier og statistik. Mange af disse jubilæumsskrifter var gode og nyttige arbejder, men de var ofte kun af lokal interesse, og den omstændighed, at jubilaren selv foranstaltede udgivelsen af skriftet, kunne ikke undgå at lægge visse bånd på forfatteren.

I de senere år er en ny slags jubilæumsskrifter opstået: De handler om noget andet end jubilaren. Diskret oplyses det, hvilken anledning der er til skriftet, emnet for bogen kan ligge fjernt fra jubilaren. På denne måde er der fremkommet mange gode arbejder inden for historie, økonomi, kunst. Bogen, der skal omtales her, er udgivet af Esbjerg og Omegns Sparekasse i anledning af 100-års jubilæet i 1972, og forfatteren er seminarieadjunkt Verner Bruhn, der har skrevet en del Esbjerg lokalhistorie, bl. a. om centralbiblioteket.

Titel og undertitel er dækkende for indholdet. Bogen rummer 100 sider om

Esbjerg omkring 1900 og 120 sider om byen i 1930-erne. Om pionerårene, årene mellem de to skildrede perioder og årene fra 1940 til idag er der ialt ca. 30 sider. Rosendahls Bogtrykkeri i Esbjerg har sørget for, at papir, tryk og indbinding er i fineste kvalitet. Det kvadratiske format giver ideelle muligheder for illustrationer i de rigtige størrelser, og illustrationer er der mange af: Alle venstresider består af billeder af eksteriører, interiører, personer og arkivalier, og billedmaterialet er nyt og vel tilrettelagt. Højresiderne består af 2/3 tekst, og den brede margen har tekster, som hjælper ved orienteringen.

Verner Bruhn har benyttet arkivalier fra fagforeninger, vælgerforeninger og private personer, han har fået mundtlige oplysninger og har studeret de lokale aviser flittigt. Størstedelen af de utrykte kilder findes i Esbjerg byhistoriske arkiv, som er et af de bedst udstyrede lokalhistoriske arkiver i landet, og bogen er et bevis på den nytte, et sådant arkiv kan yde en historiker.

Bogen er »social historie« i betydningen skildring af levevilkår. Byens udvikling er blot skitseret, institutionerne præsenteres kun kort, formålet er hele tiden at give et billede af de mennesker, der fyldte dem. Og disse mennesker er ikke de kendte ansigter, men de mange anonyme: En tømrersvend, en husassistent, en overlærer, en repræsentant i bygningsmaterialer, en ugift arbejdsløs. Der tegnes dog enkelte portrætter. Redaktør J. P. Sundbo, Socialdemokraten, der virkede i byen fra 1898 til sin død i 1928: Glødende socialist, antimilitarist, ateist og fremskridtstroende. Og landsretssagfører A. C. Krebs: En usædvanlig kombination af en konservativ og en grundtvigianer, virksom i kommunalpolitik og som formand for det selvejende centralbibliotek i en menneskealder indtil sin død i 1963, først og sidst frisindet i alle åndelige spørgsmål. Der er også træffende karakteristikker af bybilleder i denne stilforvirringens by, f. eks. denne tekst til et billede af byens to vandtårne: »Mindre end et tiår skiller Esbjergs to karakteristiske vandtårne fra hinanden; det »gamle« tårn på Baunhøj er bygget i 1896, og det »nye« på Nygårdsvej er opført 1903-04. På en måde udtrykker de to bygninger to strømninger i byen, som bestandig præger den; den ene et forsøg på at skabe en fortid, der ikke er til stede, og som derfor må erstattes med romantik og drømmeri; den anden en begejstring for og en hyldest til den moderne teknik. Det ene tårn er forløren gotik med skydeskår og betydningsløse småtårne, det andet dristigt i teknik, køligt i sit materiale og beregnet til brug«.

Forfatteren har en særlig interesse for sociale spørgsmål i snævrere forstand: Arbejdere, tyende, småfunktionærer, deres lønninger, arbejdsforhold og boliger. Der gives et originalt og spændende bidrag til forløbet af sømandsstrejken i 1934. Også kulturlivet dækkes fyldigt: Bibliotek, skoler, dagblade. Mindre står der om det kirkelige og religiøse liv; missionen havde fortjent mere omtale, så stærk som den var. Fraværet af et talstærkt borgerskab baseret på penge eller embeder er karakteristisk for Esbjerg i ældre tid, og dette forhold burde have været fremhævet stærkere. Borgerskab og arbejdsgivere står svagt i bogen, men dem er der selvfølgelig skrevet så meget om andre steder.

I det hele taget søger forfatteren det typiske, ikke det særprægede. Han er mere sociologisk end historisk orienteret, selv om metoderne er de prøvede historiske og statistiske. Derved hæver bogen sig ofte over det lokale og bliver til tidsbilleder. Nuvel, Esbjerg er vel ikke noget enestående, de fleste træk i byens sociale udvikling kan genfindes i andre byer. For den, der søger materiale til livet i en voksende dansk købstad i de sidste menneskealdre, er der meget at hente i bogen. For den, der studerer Esbjerg alene, er bogen utilstrækkelig, men lægges den ved siden af de eksisterende skildringer – og der er allerede mange af den unge by – ses det, at den udvider vor viden og forståelse på værdifuld måde.

Sigurd Rambusch

Kortlægning af et slumkvarter

SVEN B. EK: NÖDEN I LUND. *En etnologisk stadsstudie. Skrifter från Folkklivsarkivet i Lund nr. 11. Lund 1971. 237 sider. Ill., kort og bilag. Engelsk resumé. 29 sv. kr.*

Lederen af Landskrona museum, dr. Sven B. Ek, fremlægger i denne bog resultaterne af en historisk og etnologisk undersøgelse af slumkvarteret »Nöden« i Lund. Tidsmæssigt spænder den over perioden ca. 1875–1920, idet det etnologiske interviewmateriale dog kun omfatter tiden 1890–1920. En af bevæggrundene til at foretage undersøgelsen var, at man ville forsøge at sammenligne det historiske kildemateriale med det etnologiske, at stille – i denne sammenhæng – objektive oplysninger over for subjektive vurderinger for at prøve de to kildegupper mod hinanden.

Bogen består af 18 kapitler, hvoraf de 5–6 første behandler områdets historiske udvikling og det ydre miljø, mens resten hovedsagelig bygger på etnologiske optegnelser. Der indledes med en række meddelercitater, der karakteriserer Nöden som et socialt lavtstående område, hvis beboere agtedes ringere end Lunds øvrige befolkning. Det var undersøgelsens hovedopgave at klarlægge baggrunden for den negative holdning og at stille den op mod virkeligheden. Forfatteren fremhæver, at det for at kunne gennemføre en sådan analyse er nødvendigt at fremdrage de fundamentale træk i undersøgelsesområdet miljø og struktur, og at man må have et indgående kendskab til områdets historiske udvikling for at kunne vurdere oplysningerne rigtigt.

I de følgende kapitler opridses kvarterets udvikling. Indtil midten af forrige århundrede var der kun spredt bebyggelse i området. Størstedelen henlå som marker, men med den stigende tilvandring fra landdistrikterne fra 1850-erne blev der et voldsomt behov for boliger, og byggespekulanterne fik rige udfoldelsesmuligheder. Den almindelige opfattelse blandt de adspurgte Nödenbeboere